

S. FLÖGL

GRADNJA ŠUMSKIH
PUTOVA I PRUGA

POLJOPRIVREDNI NAKLADNI ZAVOD

2794. -

STANKO FLÖGL

GRADNJA ŠUMSKIH PUTOVA I PRUGA

POLJOPRIVREDNI NAKLADNI ZAVOD
ZAGREB - 1955

PREDGOVOR

Ova knjiga je napisana u nastavne svrhe: da u potrebnom i dovoljnom opsegu iznese empirički iskušanu materiju i naučno utvrđene činjenice iz područja komunikacija, koje će studentima šumarstva kasnije u njihovu zvanju pripomoći, da lakše prosuđuju i rješavaju pitanja i zadaće u svezi s osnivanjem i gradnjom šumskih putova i pruga. U tom smislu djelo je namijenjeno i šumarskoj praksi, i poradi toga je autor nastojao po mogućnosti obuhvatiti i sve ono, što tu praksu zanima u istaknutom okviru. Domena šum. komunikacija obično je besputan i nepristupačan, brdovit i gorovit kraj, gdje se šume pretežno nalaze. U takvom kraju, nekad su u obzir mogle doći komunikacije samo jednostavnih konstrukcija, građevni materijal, koji se tamo nalazi, oruđe i ostala tehnička sredstva udešena za ručni rad: da se tek postigne svrha, a ne prekorači granica još racionalnog gospodarenja. Takve konstrukcije i takav način rada može doći u obzir kod nas još i danas za sporedne šumske putove i pruge. Poradi toga morale su u ovu knjigu ući i komunikacije jednostavnih konstrukcija, stariji načini rada, pa oruđe i građevna sredstva udešena za ručni rad. S druge strane suvremena motorizirana vozila, tehnička sredstva i radni strojevi prodrli su i prodiru sve više u područje komunikacija. Kako stari putovi nisu za nova vozila, trebalo je načiniti nove. Kako pak stare metode i ručni način rada nije dostajao za izgradnju novih putova, zavedeni su novi načini i mehanizacija rada, a sve sa svrhom, da se smanje troškovi za uzdržavanje putova, da se olakša promet i smanje prometni troškovi. Sve to može utjecati na osnivanje i na gradnju i glavnih šumskih putova. Poradi toga morali su u knjigu ući i putovi novijih konstrukcija, pa metode, tehnička sredstva i oruđe udešeno za mehanizirani rad.

Bitna značajka putova i pruga jesu radovi u tlu i tlom; za to pak potrebne predradnje na terenu i u uredovnici, pa konačno izrađeni operat najopsežniji je i najinstruktivniji onaj, koji se odnosi na željezničku prugu. Na sve to bilo je potrebno detaljno se obazrijeti s tim više, što se susrećemo s tlom, kojim se gradi i na kojem se gradi, pa s izradbom građevinskih operata, po istim principima, i kod ostalih šumskih komunikacija kao što su: klizine, vodeni putovi i žičare. Sve to, pa još i materija o putu i o pruzi, velika svaka za se, može opravdati obujam ove knjige.

Olovkom izradene crteže za ovu knjigu dogotovili su: Miroslav ing. Novosel, Zvonimir ing. Kovač, Dragutin ing. Kiš, Milan ing. Bubnjevič, Marijan ing. Zaccaria, Aleksander Pauer i Nada Kraš. Svima se na ovome mjestu srdačno zahvaljujem, napose pak ing. Novoselu i ing. Kovaču, koji su izradili najveći i najteži dio tog posla.

Kratice G. M., citirane u knjizi, označuju »Građevnu mehaniku« od istog pisca, izašlu u Zagrebu god. 1947. u istoj nakladi.

S. FLÖGL

SADRŽAJ

Putovi i željezničke pruge	1
--------------------------------------	---

I. DONJI STROJ PUTA I ŽELJEZNIČKE PRUGE

1. Driješenje tla	2
2. Šupljikavost (rahlost, buhavost) razdriješenog tla	4
3. Oruđe i sredstva za driješenje tla	5
A. Zemljoradničko oruđe	5
B. Kamenarsko oruđe	6
C. Lagum (mina)	9
4. Strojevi za driješenje i pokretanje tala	33
5. Sredstva za razvoženje tla	48
6. Troškovi driješenja i razvoženja tla	54
7. Oblik donjeg stroja puta i pruge	64
8. Odvodnjivanje i zaštićivanje donjeg stroja	67
9. Kamena naslaga, obložni i potporni zidovi	75
10. Tlo kao gradivo donjeg stroja	87
11. Tlo kao temelj donjeg stroja	95
12. Grafičko predočivanje donjeg stroja	100
13. Kvadratura poprečnih presjeka	108
14. Kubatura donjeg stroja	112
15. Plošni profil	115
16. Kubni profil	116
17. Raspoređivanje prijevoza tala, uzimanja sa strane i spremanja na strane	124
18. Reambulacija	130
19. Dopunsko, ponovno ili novo iskolčivanje trase	133
20. Stacioniranje trase	141
21. Razanje trase	142
22. Snimanje poprečnih profila	143
23. Osiguranje trase i sabiranje podataka, koji su važni za gradnju donjeg stroja	144
24. Posljednji preparni radovi prije gradnje donjeg stroja	145
25. Gradnja donjeg stroja	148

26. Izobličivanje i raspadanje donjeg stroja	169
27. Kako sprečavamo i ispravljamo izobličenja donjeg stroja	174
28. Obrana od snježnih nameta	187
29. Obrana od snježnih i kamenih usova (lavina)	196
30. Obrana od živog pijeska i od bure i ostale sigurnosne mjere	199
Literatura	200

II. GORNJI STROJ

A. Gornji stroj puta

1. Općenito	201
2. Razvitak kolnika	204
3. Kolnik od tučenca na kamenoj podlozi (chaussée)	208
4. Ostali kolnici od tučenca	217
5. Kolnik od golemog tučenca	219
6. Kolnik taracan sitnom kockom	220
7. Zemljani kolnik	222
8. Šljunčani kolnici	224
9. Kolnici od oblica i fašina	225
10. Sporedne naprave cestovnog gornjeg stroja	227
11. Uzdržavanje putova	237
12. Značajka i gradivo novijih kolnika	242
13. Konstrukcije novijih kolnika	249
14. Površinska obradba	251
15. Silikatni pokrov	253
16. Cementom povezani utrenici i betonski pokrov	254
17. Bitumenom ili katranom povezani pokrovi	261
18. Zaključak	268
Literatura	269

B. Gornji stroj željezničke pruge

1. Općenito	270
2. Tračnica (šina)	270
3. Prag (podvala)	276
4. Pričvršćivanje tračnica na pragove	280
5. Spajanje tračnica na sudarima	285
6. Steljište (nastor kamenog materijala)	289
7. Pruga u krivulji	291
8. Skretaljka	300
9. Normalna skretaljka	302
10. Račun kod osnivanja željezničkog gornjeg stroja	309
11. Račun izmjera normalne skretaljke	310
12. Skretaljke sporednih, lakih i prenosivih pruga	316
13. Križanje pruga	318
14. Obrtaljka	324
15. Prenosnica	329

16. Spajanje kolosijeka skretaljkama	332
17. O izgradnji željezničkog gornjeg stroja	342
18. Križanje puta i pruge	350
19. Znakovi uz prugu	356
20. Postaje	357
21. Ugibalište	358
22. Početna postaja	362
23. Završna postaja	367
24. Ostale vrste pruga	375
a. Koturača	375
b. Prenosiva željeznica	376
c. Pruge s drvenim tračnicama	381
d. Jednotračna pruga	392
Literatura	392

III. LINIJA PUTA I PRUGE

1. Općenito	393
2. Kola	394
3. Sprega	397
4. Motorna kola	406
5. Lokomotiva na paru	411
6. Motorna lokomotiva i ostali pogonski strojevi	417
7. Vagoneti i kola šumskih željeznica	418
8. Otpori gibanja i sila tegljenja na putovima	426
9. Nagib putova	428
10. Primjeri	433
11. Oblikovanje gradijante puta	436
12. Linija puta u krivulji	448
13. Otpori i tegleća sila na željezničkoj pruzi	459
14. Mjerodavni i maksimalni nagib pruge	464
15. Nagib kočenja; škodljiv i neškodljiv nagib pruge	466
16. Suvišan nagib	468
17. Linija šumske pruge u krivulji	469
18. Konjska pruga	470
19. Razmak postaja za uzimanje goriva i vode	475
20. Linija puta prema orografskim i hidrografskim prilikama kraja	478
21. Linija šumske željeznice prema orografskim i hidrografskim prilikama kraja	481
22. Komercijalna linija	482
23. Tehnička trasa	489
24. Šumski putovi	489
25. Šumske željeznice	493
Literatura	494

IV. TRASIRANJE I GRAĐEVNA OSNOVA

1. Općenito	495
• 2. Gospodarske predradnje	497
3. Tehničke predradnje općenite i komercijalne naravi	499
4. Generalna osnova	500
5. Trasiranje i snimanje tla	502
6. Neposredno trasiranje puta ili pruge	503
7. Posredno trasiranje puta ili pruge	511
8. Građevna osnova	514
Literatura	516
Kazalo	517

PUTOVI I ŽELJEZNIČKE PRUGE

Kod puta i kod željezničke pruge razlikujemo donji i gornji stroj. Donji stroj je umjetno izrađeno i osigurano tijelo, koje nosi gornji stroj, a to je shodno izrađena podloga, na kojoj se neposredno odvija promet. U pretežnom dijelu donji stroj je nasip, nasut na prirodno tlo, ili usjek, usječen u prirodno tlo, pa i nasjek, koji je djelomično usječen, a djelomično nasut. Nasip, usjek i nasjek imaju određeni oblik: izravnanu gornju površinu (planum), na koju se poslije meće gornji stroj, pa ukošene bokove (kod nasipa) ili ukošene strane (kod usjeka). Donjem stroju pripadaju i druge umjetne naprave, koje utvrđuju i osiguravaju njegovu stalnost i trajnost. Ovamo se ubrajaju razni odvodni jarci, oblozi, taraci, kamene naslage i zidovi, kojima je svrha odvodnjivati, štitići ili podupirati donji stroj. Konačno, na kraćim potezima, kad nije moguće izgraditi nasip ili usjek, donji stroj poprima oblik mosta, vijadukta, nadvoznjaka, podvoznjaka, galerije ili tunela.

Gornji stroj puta je utvrđena podloga (kolnik, kolovoz), na kojoj se odvija promet. Pripadaju mu još i sve ostale naprave, koje osiguravaju prometanje. Kolovoz utvrđujemo na razne načine, već prema važnosti puta, veličini i težini prometa. Gornji stroj željezničke pruge uglavnom su tračnice, pragovi i steljište, a pripadaju mu i sve ostale naprave i objekti, koji služe za sigurno odvijanje prometa.

T. zv. linija je treća, od donjeg i gornjeg stroja ništa manje važna značajka puta ili pruge. To je geometrijski oblik i položaj uzdužne osovine puta ili pruge u prostoru. Linija nije nezavisna o donjem stroju, jer oboje zavisi o reljefu kraja, kojim put ili pruga prolazi, ni o gornjem stroju, koji ima također svoje potrebe: no najviše ipak zavisi o utjecajima, koji proizlaze iz konstrukcije vozila i načina pogona, pa iz sigurnosti i ekonomije prometanja.

Gornji, donji stroj, pa linija puta ili pruge tri su glavna gledišta, s kojih promatramo put ili prugu u oblicima, u kojima dolaze u obzir kod nas, u šumarstvu, u današnjim prilikama i potrebama. Poradi toga je i razdijeljena ova knjiga, s ova tri gledišta, u tri glavna poglavlja.